

Isabel
Allende
Numele
mi-l știe
vântul

Traducere din spaniolă de
CORNELIA RĂDULESCU

HUMANITAS
fiction

*Pentru Lori Barra și Sarah Hillesheim,
pentru inima lor milostivă*

*Și să-ți spun secretul, e-atât de ușor:
Numai cu inima vezi într-adevăr.
Cele de căpătâi nu se arată ochilor.*

Antoine de Saint-Exupéry,
Micul prinț

*Există o stea pe care toți oamenii și
toate animalele trăiesc mulțumiți; și e
mai bună decât cerul, pentru că nu
trebuie să mori ca să ajungi acolo.*

Anita Díaz

FAMILIA ADLER

Viena, noiembrie, 1938

În aer plutea un început de nenorocire. Încă de dimineață, un vânt de nesiguranță mătura străzile, șuierând printre clădiri, strecurându-se prin uși și ferestre. „A venit iarna“, și-a zis Rudolf Adler ca să-și facă curaj, dar apăsarea pe care o simțea în piept de câteva luni nu avea nici o legătură cu vremea sau cu data din calendar.

Frica era o duhoare de rugină și gunoi care i se lipise de nări; nici tutunul pipei, nici aroma citrică a loțiunii de după ras nu reușeau s-o atenueze. Iar în seara aceea mirosul de frică agitat de vânt îl împiedica să respire, se simțea amețit și îi era greață. S-a hotărât să-și expedieze pacienții care își așteptau rândul și să închidă cabinetul mai devreme. Mirată, asistenta l-a întrebat dacă este bolnav. Lucra cu el de unsprezece ani, și în tot acest timp medicul nu-și neglijase niciodată obligațiile;

era un tip metodic și punctual. „Nimic grav, am răcit, *Frau Goldberg*. Am să mă duc acasă.“ Au făcut ordine în cabinet și au dezinfectat instrumentele și și-au luat la revedere în ușă, ca de obicei, nebănuind că nu se vor mai vedea nicicând. *Frau Goldberg* s-a dus spre stația de tramvai, Rudolf Adler a pornit cu pași repezi pe cele câteva străzi care-l despărțeau de farmacie, cu capul vârat între umeri, cu o mână ținându-și pălăria, iar cu cealaltă ducându-și geanta. Pavajul era umed, cerul era înnorat, mai devreme picurase, va urma o ploaie de toamnă din acelea care-l prindeau veșnic fără umbrelă, și-a zis el. Străbătuse străzile acelea de mii de ori, le cunoștea pe de rost, își admirase dintotdeauna orașul, unul dintre cele mai frumoase din lume, armonia edificiilor baroce și *art nouveau*, copacii maiestuoși care începeau să-și lepede frunzele, piața cartierului cu statuia ecvestră, vitrina cofetăriei cu etalajul ei de dulciuri și cea a anticariatului, plină de curiozități; numai că de data asta nu și-a ridicat privirea. Pe umeri purta povara întregii lumi.

În acea zi zvonurile amenințătoare începuseră cu știrea unui atentat la Paris: un diplomat german ucis cu cinci gloanțe de un tânăr evreu polonez. Megafoanele celui de-al Treilea Reich clamau răzbunare.

Din martie, când Germania anexase Austria și *Wehrmacht*-ul defilase cu mândrie militară prin centrul Vienei

în aclamațiile unei mulțimi entuziaste, Rudolf Adler era cuprins de neliniște. Temerile sale începuseră cu câțiva ani în urmă și sporiseră pe măsură ce puterea naziștilor se întărea cu finanțarea și armele lui Hitler. Apelau la terorism ca armă politică, profitând de nemulțumirea – mai ales a tinerilor – față de problemele economice, care continuau de la Marea Criză din 1929, și de sentimentul de umilință produs de înfrângerea din Războiul cel Mare. În 1934 îl asasinaseră pe șeful guvernului, Dollfuss, într-o lovitură de stat eșuată, iar de atunci omorâseră opt sute de persoane în diverse atentate. Își intimidau oponentii, provocau tulburări și amenințau cu războiul civil. La începutul anului 1938 starea de violență internă ajunsese de nesuportat, în timp ce, de partea cealaltă a graniței, Germania făcea presiuni pentru a transforma Austria într-o provincie germană. În ciuda concesiilor făcute de guvern, Hitler a ordonat invazia. Partidul nazist austriac pregătise terenul, astfel că trupele invadatoare nu numai că n-au întâmpinat nici o rezistență, dar au fost aclamate de majoritatea populației. Guvernul a capitulat, două zile mai târziu Hitler în persoană intra triumfător în Viena. Naziștii aveau control absolut în întreg teritoriul. Orice opoziție devenea ilegală. Legile germane, aparatul de represiune al Gestapo-ului și al SS-ului, fanatismul antisemit au intrat imediat în vigoare.

Rudolf știa că și Rachel, soția sa, care înainte vreme fusese o persoană rațională și practică, deloc dispusă să vadă răul, acum era aproape paralizată de anxietate și dependentă de medicamente. Amândoi se străduiau să protejeze inocența lui Samuel, numai că băiatul de aproape șase ani avea maturitatea unui adult: observa, asculta și înțelegea fără să pună întrebări. Mai întâi Rudolf i-a administrat soției tranchilizantele pe care le prescria pacienților, dar cum nu-și mai făceau efectul a trecut la niște picături puternice, pe care le procura în niște sticlute negre neetichetate. Ar fi avut și el nevoie de ele, dar nu era posibil, căci n-ar mai fi făcut față profesional.

Picăturile i le procura pe furiș Peter Steiner, patronul farmaciei și prietenul său de mulți ani. Adler era singurul medic în mâinile căruia Steiner își încredințase sănătatea sa și a familiei; nici un decret al autorităților care interzicea relațiile între arieni și evrei n-ar fi putut știrbi stima care îi unea. Totuși, în ultimele luni, Steiner era silit să-l evite în public, pentru că nu-și permitea să intre în conflict cu comitetul nazist de cartier. În trecut jucaseră mii de partide de poker și șah, făceau schimb de cărți și ziare, mergeau în excursii la munte și la pescuit – ca să mai scape de neveste, spuneau ei râzând – dar și, în cazul lui Steiner, de liota sa de plozi. Acum Adler nu mai participa la partidele de poker care aveau loc în odaia din spatele

farmaciei lui Steiner. Farmacistul îl primea pe Adler pe ușa din spate și îi dădea picăturile, fără să le înregistreze în scripte.

Până la anexarea Austriei, Peter Steiner nici nu luase în seamă originea familiei Adler, îi considera la fel de austrieci ca și ei. Sigur, știa că erau evrei, la fel ca alți o sută nouăzeci de mii de locuitori ai țării, dar asta n-avea nici o importanță. Era agnostic; creștinismul în care fusese crescut i se părea la fel de irațional precum toate celelalte religii; știa că Rudolf Adler era și el așa, deși practica unele ritualuri din respect pentru soția sa. Rachel credea că fiul lor, Samuel, trebuia să se bucure de sprijinul tradiției și al comunității evreiești. Vineri seara, familia Steiner era invitată la *shabat* acasă la Adleri. Rachel și cumnată-sa, Leah, aveau grijă ca totul să fie impecabil: cea mai frumoasă față de masă, lumânări noi, rețeta de pește umplut moștenită de la bunica, pâinea și vinul. Cele două cumnate erau foarte unite. Leah rămăsese văduvă de tânără, nu avea copii, drept care se lipise de mica familie a fratelui Rudolf. Se încăpățâna să locuiască singură, deși Rachel o rugase să stea la ei, dar îi vizita des. Era foarte sociabilă și se implica în programele sinagogii de ajutorare a celor mai săraci membri ai comunității. Rudolf era singurul frate rămas – mezinul emigrase într-un kibbutz din Palestina –, Samuel era singurul ei nepot. Rudolf prezida masa de *shabat*, cum se cuvine din partea unui cap de familie. Punându-și mâinile pe creștetul

lui Samuel, îl ruga pe Dumnezeu să-l binecuvânteze și să-l apere, să-i dăruiască har și pace. Nu doar o dată Rachel surprinsese că bărbatul ei și Peter Steiner își făceau cu ochiul. Nu se supăra: o fi fost doar un semn de complicitate între acești doi necredincioși, nu ceva de batjocură, își spunea femeia.

Adlerii aparțineau burgheziei seculare și culte ce caracteriza lumea bună vieneză în general și pe cea evreiască în particular. Rudolf îi explicase lui Peter că stirpea sa fusese discriminată, urmărită și expulzată de pretutindeni timp de secole, drept care prețuia mult mai mult educația decât bunurile materiale. Puteau fi lipsiți de toate posesiunile – așa cum se întâmplase constant de-a lungul istoriei –, dar nimeni nu le putea răpi pregătirea intelectuală. Un titlu de doctor era mult mai respectat decât o avere în bancă. Rudolf provenea dintr-o familie de meșteșugari mândră că unul de-ai lor devenise medic. Profesia conferea prestigiu și autoritate, deși nu se traducea mereu și în bani. Rudolf Adler nu era nici un chirurg la modă, nici profesor la vechea Universităț Wien, era un doctor de cartier, studios și dezinteresat, care trata gratis o jumătate din pacienții săi.

Prietenia dintre Adler și Steiner se baza pe afinități și valori profunde, ambii aveau aceeași curiozitate vorace pentru știință, iubeau muzica clasică, erau cititori

compulsivi și simpatizanți clandestini ai partidului comunist, interzis din anul 1933. Îi mai unea și repulsia viscerală față de național-socialism. De când Adolf Hitler trecuse de la cancelar la dictator cu putere absolută, se adunau în spatele farmaciei să se lamenteze de lumea și de secolul în care le era dat să trăiască și să se consoleze cu un rachiu în stare să corodeze fierul, pe care farmacistul îl distila în beci, spațiu destinat unor scopuri multiple și unde păstra într-o ordine perfectă tot ce trebuia pentru a prepara și ambala multe dintre medicamentele pe care le vindea. Câteodată Adler îl aducea acolo și pe micul Samuel ca să „lucreze“ cu Steiner. Puștiul petrecea ore în șir amestecând și ambalând pulberi și lichide colorate pe care i le dădea farmacistul. Privilegiu de care nu se bucurau propriii săi copii.

Pe Steiner îl durea sufletul de fiecare lege menită să calce în picioare demnitatea prietenului său. Îi cumpărase fictiv, trecându-le pe numele său, localul în care avea cabinetul și apartamentul în care locuiau, ca să nu li se confiște. Cabinetul era foarte bine plasat la parterul unei clădiri senioriale, iar Adler locuia cu familia la etaj; își băgase toți banii în aceste proprietăți, iar a le trece pe alt nume, fie acesta chiar al celui mai bun prieten, fusese o măsură extremă pe care o luase fără știrea soției. Rachel n-ar fi acceptat nicicând una ca asta.

Rudolf Steiner încerca să se convingă că isteria antisemită avea să se potolească, doar erau la Viena, orașul cel mai rafinat din Europa, leagăn al marilor muzicieni, filozofi și oameni de știință, mulți dintre ei evrei. Retorica incendiară a lui Hitler, tot mai sonoră în ultimii ani, era încă o manifestare a rasismului pe care îl susținuseră strămoșii săi, dar care nu-i împiedicase să conviețuiască și să prospere. Din precauție, își scosese și numele de pe ușa cabinetului, inconvenient minor, căci lucra aici de mulți ani și era binecunoscut. Clientela îi se subțiasse, pacienții arieni îl părăsiseră, însă presupunea că aveau să revină după ce se vor fi calmat spiritele în oraș. Avea încredere în abilitatea sa profesională și în prestigiul câștigat, cu toate acestea, pe măsură ce zilele treceau și tensiunea sporea, Adler începea să dea târcoale ideii de a emigra pentru a scăpa de furtuna iscată de naziști.

Rachel Adler înghiți o pastilă fără apă în timp ce aștepta restul la brutărie. Era îmbrăcată la modă, în tonuri de bej și bordo, cu o jachetă pe talie, pălărie pusă într-o parte, ciorapi de mătase și pantofi cu toc; era drăguță, nu împlinise încă treizeci de ani, dar expresia severă îi adăuga niște ani. Încercă să-și ascundă tremurul mâinilor în mânecă și să răspundă pe un ton lejer comentariilor brutarului asupra atentatului de la Paris.